

ÖĞRETMENLERİN GÖRÜŞLERİNE GÖRE GÖRME ENGELLİ ÇOCUKLARIN TOPLUMA UYUM SÜRECİ

Özkan KAYA¹

Halil YALNIZ²

Mustafa BAYDEMİR³

Murat KAYNARCA⁴

Ahmet TUĞ⁵

Özet

Yapılan araştırmada görme engelli çocukların topluma uyum sürecine ilişkin olarak öğretmenlerin görüşlerini belirlemek amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda görme engelli öğrencisi bulunan okullarda görev yapan öğretmenler ile görüşmeler yapılmıştır. Araştırmanın amaçları kapsamında öğretmenlerin görüşlerinin belirlemek amacıyla yöntem olarak nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu 2021-2022 eğitim-öğretim yılında görme engelli bireylere eğitim veren okullarda görev yapan 25 öğretmen oluşturmaktadır. Çalışma grubunda yer alan öğretmenler, amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Görev yapılan okulda görme engelli öğrencinin aktif olarak eğitim görmesi, ölçüt olarak belirlenmiştir. Çalışmada, öğretmenlerin görme engelli çocukların topluma uyum sürecinde öğretmenin yerini saptamaya yönelik olarak araştırmacı tarafından uzman görüşü alınarak geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Geliştirilen form aracılığı ile toplanan veriler içerik analizi yöntemi ile çözümlenmiştir. Araştırmada öğretmenlerin görme engelli bireylerin topluma uyum sürecinde eksikliklerin varlığına vurgu yaptıkları belirlenmiştir. Bu eksikliklerin eğitim süreçlerinin planlanması, uygulanması ve hayat boyu öğrenme süreçleri şeklinde sıralandığı tespit edilmiştir. Ayrıca araştırmada görme engellibireylerin topluma uyum sürecinde meslek edinme ve yeni bir kabiliyet kazanmada eksikliklerinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sonuç olarak görme engelli çocukların topluma uyum sürecinde okul yönetimlerinin ve öğretmenlerinin daha etkin olabilmesi için hizmet içi eğitimlerle desteklenmeleri gerektiği önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Görme Engelli Çocuk, Toplum, Uyum Süreci.

ACCORDING TO THE OPINIONS OF TEACHERS, THE PROCESS OF ADAPTATION TO THE SOCIETY OF THE CHILDREN WITH VISUALLY DISABILITY

In this study, it was aimed to determine the opinions of teachers about the adaptation process of visually impaired children to society. For this purpose, interviews were conducted with teachers working in schools with visually impaired students. Qualitative research method was preferred as the method in order to determine the opinions of the teachers within the scope of the research purposes. The study group of the research consists of 25 teachers working in schools providing education to visually impaired individuals in the 2021-2022 academic year. The teachers in the study group were determined by the criterion sampling method, one of the purposive sampling methods. The active education of the visually impaired student in the school where he was assigned was determined as a criterion. In the study, a semi-structured interview form developed by the researcher by taking expert opinion was used in order to determine the place of the teacher in the

¹ Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, zknky44@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-3459-6047

² Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, yalnizhalil6@gmail.com, ORCID: 0000-0002-7180-9187

³ Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, m_baydemir1970@hotmail.com, ORCID: 0000-0003-2434-1478

⁴ Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, mrtkynrc@hotmail.com, ORCID: 0000-0001-9547-517X

⁵ Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, ahmetug27@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-4194-7108

adaptation process of visually impaired children to society. The data collected through the developed form were analyzed by content analysis method. In the study, it was determined that teachers emphasized the existence of deficiencies in the adaptation process of visually impaired individuals to society. It has been determined that these deficiencies are listed as the planning and implementation of educational processes and lifelong learning processes. In addition, in the study, it was concluded that visually impaired individuals have deficiencies in acquiring a profession and gaining a new ability in the process of adaptation to society. As a result, it has been suggested that school administrators and teachers should be supported with in-service training in order to be more effective in the adaptation process of visually impaired children to society.

Keywords: Visually Impaired Child, Society, Adaptation Process

1. GİRİŞ

Çocuk gelişimi ve eğitiminde, erken çocukluk eğitimi ve özel eğitim önemli bir yer tutar. Duyularımız aracılığıyla etrafımızı fark eder ve tanırız. Beş duyumuzun herhangi birinin eksikliği yaşamı son derece olumsuz etkiler. Özel gereksinimi olan bireyler, normal bireylerden farklı olarak öğrenme davranışları gösteren, duyuşsal, bilişsel, duygusal, bedensel ve iletişim noktasında farklılık gösteren bireyler olarak tanımlanmaktadır (Tortop, 2018).

Görme yetersizliği olan çocuk ya hiç görmüyordur yâda belli oranda daha az görmektedir. Kör demek, çocuğun uzak yâda yakından hiçbir şeyi görmemesi anlamına gelmektedir. Az gören ise çocuğun çevresinde bulunan şeylerin yakınına giderek ya da gözüne getirerek kısmen fark etmesi anlamına gelmektedir. Az gören çocuk, nesnelere kesin olarak fark edememektedir. Ancak karartı halinde gölgeler şeklinde görmektedir.

Görme engelinin oluşmasının farklı nedenleri vardır. Görme engeli kalıtsal olabilir ve soydan soya geçebilir. Gebelik sırasında da ana karnındaki bebeklerde görme engeli ortaya çıkabilir. Gebelik süresince anne ateşli hastalıklara yakalanırsa, bazı ilaçlar kullanırsa ve röntgen ışınlarına maruz kalırsa körlük yâda görme güçlüğü ortaya çıkabilir. Doğumun güç olması da bebeğin görme engelli doğmasına neden olabilir. Sağlıklı doğan bir bebekte doğum sonrasında geçirilen ateşli hastalıklar, kazalar ve zehirlenmeler gibi faktörler görme engeline yol açabilir. Görme engelli çocukların eğitimi konusunda çocukların görme seviyelerinden de bahsetmek gerekir. Bütün çocukların doğumda görme düzeyi erişkinin görme düzeyine göre düşüktür. Gözü ve beyni sağlıklı çocukların görmesi 0-3 yaşında gelişim gösterir. Bebekler altıncı ayda göz teması kurabilirler. Çocukların yaşı büyüdükçe ve dil gelişimi tamamlandıkça, göz doktorları çocuğun görmesi hakkında daha ayrıntılı bilgiye elde edebilirler. Araştırma sonuçlarına göre göz ve görmenin doğumdan sonra gelişmesini sürdürdüğünü, 6-7 yaşında sağlıklı bir yetişkinle aynı görme seviyesine ulaştığını göstermiştir.

Görme güçlüğüne erken fark edilmesi tedavi edilme imkânını artırır. Tedavi mümkün değilse, erken eğitim önlemleriyle çocuğun daha olumlu hayat sürmesi mümkün olabilir. Normal gören bir bireyden söz edildiğinde, genellikle bu bireyin etrafını tanımak için yeterli kabiliyete sahip olduğu düşünülür.

Bireyin doğumundan ölümüne kadar aile, arkadaş, okul, sosyal çevre ve kitle iletişim araçları vasıtasıyla içerisinde yaşadığı toplumun gerektirdiği tutum, davranış ve değerleri öğrenerek benliğini kazanma sürecine sosyalleşme adı verilmektedir. Bireyi, toplumun bir ürünü olarak değerlendiren Simmel'e göre, birey sosyal bir oluşum içerisinde yer almaktadır. Öte yandan bir çocuğun öncelikle biyolojik ihtiyaçları ön plana çıkarken, zamanla bu gereksinimler psikolojik ve sosyaldır görünüm kazanır (Karayıldız, 2014). Kağıtçıbaşı (2003) ise, sosyalleşmeyle biyolojik olgunlaşmayı birbirine paralel olarak gelişen süreç olarak değerlendirir. Toplumun bir bireyi olma sürecinde, kişi çevresiyle etkileşim içinde bulunmaktadır. Bu bağlamda Kağıtçıbaşı, sosyalleşmenin bağlamsal ve zamansal olması gerektiğini düşünür.

Frederick Elkin ve Gerald Handel'e göre, sosyalleşmenin üç ön koşulu vardır. Bireyin sosyalleşebilmesi için; süregelen bir toplumun varlığı, kişinin gerekli ve yeterli biyolojik niteliklere haiz olması ve kişinin diğer insanlarla iletişim kurma isteği içerisinde olması gerekmektedir (Akt. Coştu, 2013).

Yapılan çalışmada görme engelli çocukların topluma uyum sürecine ilişkin olarak öğretmenlerin görüşlerini belirlemek amaçlanmıştır. Belirlenen amaç çerçevesinde araştırmanın temel problem cümlesi "Görme engelli çocukların topluma uyum sürecine ilişkin olarak öğretmenlerin görüşlerini nasıldır?" şeklindedir. Belirtilen temel problem cümlesi kapsamında aşağıdaki sorulara araştırma sürecinde yanıt aranmıştır:

1. Görme engelli çocukların topluma uyum sürecine ilişkin okul içi planlama ve uygulama sürecine ilişkin öğretmenlerin görüşleri nelerdir?
2. Görme engelli çocukların topluma uyum sürecine ilişkin meslek edindirme eğitimi sürecine ilişkin öğretmenlerin görüşleri nelerdir?
3. Görme engelli çocukların topluma uyum sürecine ilişkin hayat boyu eğitim sürecine ilişkin öğretmenlerin görüşleri nelerdir?

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Yapılan çalışmada nitel bir yaklaşım benimsenmiştir. Nitel araştırma gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konulmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırmadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Araştırmanın çalışma grubunu 2021-2022 eğitim-öğretim yılında görme engelli bireylere eğitim veren okullarda görev yapan 25 öğretmen oluşturmaktadır. Çalışma grubunda yer alan öğretmenler, amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Görev yapılan okulda görme engelli öğrencinin aktif olarak eğitim görmesi, ölçüt olarak belirlenmiştir.

2.3. Veri Toplama Araçları

Çalışmada, görme engelli çocukların topluma uyum sürecine ilişkin olarak öğretmenlerin görüşlerini belirlemek üzere bir form hazırlanmıştır. Form öğretmenlerin görme engelli çocukların topluma uyum sürecine ilişkin görüşlerinin belirlemek üzere hazırlanmış yarı yapılandırılmış görüşme formudur. Yarı-yapılandırılmış görüşme formunda 3 soru bulunmaktadır. Bu sorular şu şekildedir:

Soru 1: Görme engelli çocukların topluma uyum sürecine ilişkin okul içi planlama ve uygulama süreci hakkındaki görüşleriniz nelerdir? Bu hususta neler söyleyebilir misiniz?

Soru 2: Görme engelli çocukların topluma uyum sürecine ilişkin meslek edindirme eğitimi süreci hakkındaki görüşleriniz nelerdir? Bu hususta neler söyleyebilir misiniz?

Soru 3: Görme engelli çocukların topluma uyum sürecine ilişkin hayat boyu eğitim süreci hakkındaki görüşleriniz nelerdir? Bu hususta neler söyleyebilir misiniz?

2.4. Verilerin Toplanması

Çalışmada, görme engelli çocukların topluma uyum sürecine ilişkin olarak öğretmenlerin görüşlerini belirlemek üzere yarı-yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Formun hazırlanmasından sonra toplamda 25 öğretmenle gönüllük esasına göre belirlenmiştir. 25 katılımcı belirlendikten sonra katılımcıların okullarına gidilmiştir. Katılımcıların kendi okulunda, uygun gördükleri bir yerde 30-45dk. arasında değişen görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler araştırmacı tarafından görüşme notları alınarak kayıt altına alınmıştır.

2.5. Verilerin Analizi

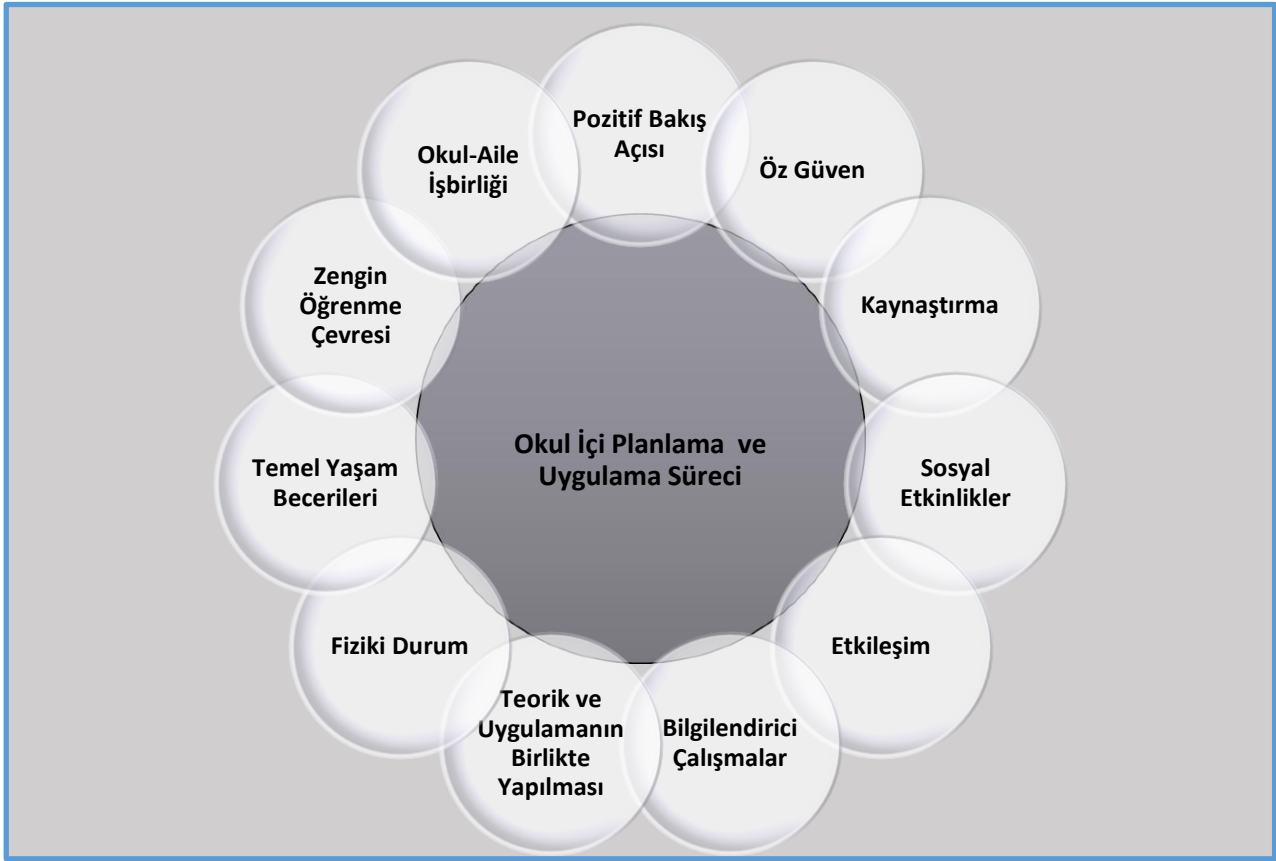
Araştırmada elde edilen veriler araştırmacı tarafından içerik analizi yöntemi ile raporlaştırılmıştır. İçerik analizi yapılırken her bir soruya ilişkin öğretmenlerin görüşleri kodlara, kodlardan da temalar oluşturulmuştur. Bu işlemler yapılırken öğretmenlere K1...K25'e kadar kod verilmiştir.

3. BULGULAR

Amacı, öğretmenlerin görme engelli çocukların topluma uyum sürecine katkıda bulunmak için görüşlerini belirlemek olan araştırmanın bulguları, söz konusu genel amaç altında tanımlanan üç alt amaç kapsamında verilmiştir. Araştırmada öğretmenlerle yapılan görüşmeler neticesinde elde edilen verilerin içerik analizi yolu ile çözümlenmesi ile erişilen bulgular, araştırmanın alt amaçlarının veriliş sırasına göre aşağıda başlıklar halinde ve şekillerle verilmiştir.

3.1. Birinci Görüşme Sorusuna İlişkin Bulgular

Araştırmanın “Görme engelli çocukların topluma uyum sürecine ilişkin okul içi planlama ve uygulama sürecine ilişkin öğretmenlerin görüşleri nelerdir?” alt problemine ilişkin olarak öğretmenlerle yapılan görüşmeler neticesinde elde edilen bulgular Şekil 1’de gösterilmiştir.

Şekil 1. Okul içi planlama ve uygulama sürecine ilişkin bulgular

Öğretmenler ile yapılan görüşmelerin içerik analizi yöntemi ile çözümlenmesi ile elde edilen bulgular, “Okul içi Planlama ve Uygulama Planlama Süreci” teması altında 11 kod altında toplanmıştır. Analiz sonucu belirlenen kodlar şu şekildedir: “Pozitif Bakış Açısı”, “Öz Güven”, “Kaynaştırma”, “Sosyal Etkinlikler”, “Etkileşim”, “Bilgilendirici Çalışmalar”, “Teorik ve Uygulamanın Birlikte Yapılması”, “Fiziki Durum”, “Temel Yaşam Becerileri”, “Zengin Öğrenme Çevresi” ve “Okul-Aile İşbirliği”.

Şekil 1’de araştırmaya katılan öğretmenlerin görme engelli çocukların topluma uyum sürecine ilişkin okul içi planlama ve uygulama sürecine ait görüşlerinden elde edilen kodlar yer almaktadır. Aşağıda Tablo 1’de ise araştırmaya katılan öğretmenlerin görme engelli çocukların topluma uyum sürecine ilişkin okul içi planlama ve uygulama sürecine ait görüşlerinden elde edilen veriler yer almaktadır.

Tablo 1. Katılımcıların okul içi planlama ve uygulama süreci hakkındaki görüşleri

	f	%*
Etkileşim	15	60
Öz Güven	10	40
Bilgilendirici Çalışmalar	10	40
Pozitif Bakış Açısı	9	36
Teorik ve Uygulamanın Birlikte Yapılması	9	36

Sosyal Etkinlikler	9	36
Fiziki Durum	9	36
Kaynaştırma	8	32
Temel Yaşam Becerileri	8	32
Zengin Öğrenme Çevresi	7	28
Okul-Aile İşbirliği	5	20

*Yüzde hesaplaması 25 öğretmen üzerinden hesaplanmıştır.

Araştırmanın “Görme engelli çocukların topluma uyum sürecine ilişkin okul içi planlama ve uygulama süreci hakkındaki görüşleriniz nelerdir? Bu hususta neler söyleyebilir misiniz?” görüşme sorusuna araştırmaya katılan öğretmenlerin %60’ı etkileşim (f=15), %40’ı öz güven (f=10), %40’ı bilgilendirici çalışmalar (f=10), %36’sı pozitif bakış açısı (f=9), %36’sı teorik ve uygulamanın birlikte yapılması (f=9), %36’sı sosyal etkinlikler (f=9), %36’sı fiziki durum (f=9), %32’si kaynaştırma (f=8), %32’si temel yaşam becerileri (f=8), %28’i zengin öğrenme çevresi (f=7), %20’si okul-aile işbirliği (f=5) konularında görüş bildirmişlerdir.

Araştırmanın “Görme engelli çocukların topluma uyum sürecine ilişkin okul içi planlama ve uygulama süreci hakkındaki görüşleriniz nelerdir? Bu hususta neler söyleyebilir misiniz?” görüşme sorusuna araştırmaya katılan öğretmenlerin görüşlerini yansıtan bazı doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir.

“Görme engelli bireylerin diğer akranları ile etkileşiminin önemli olduğunu söyleyebilirim. Eğer akranları ile etkileşim içerisinde olursa topluma uyumu daha da kolaylaşacaktır. Aksi halde kendi kabuğuna çekilen biri olur.” (K1).

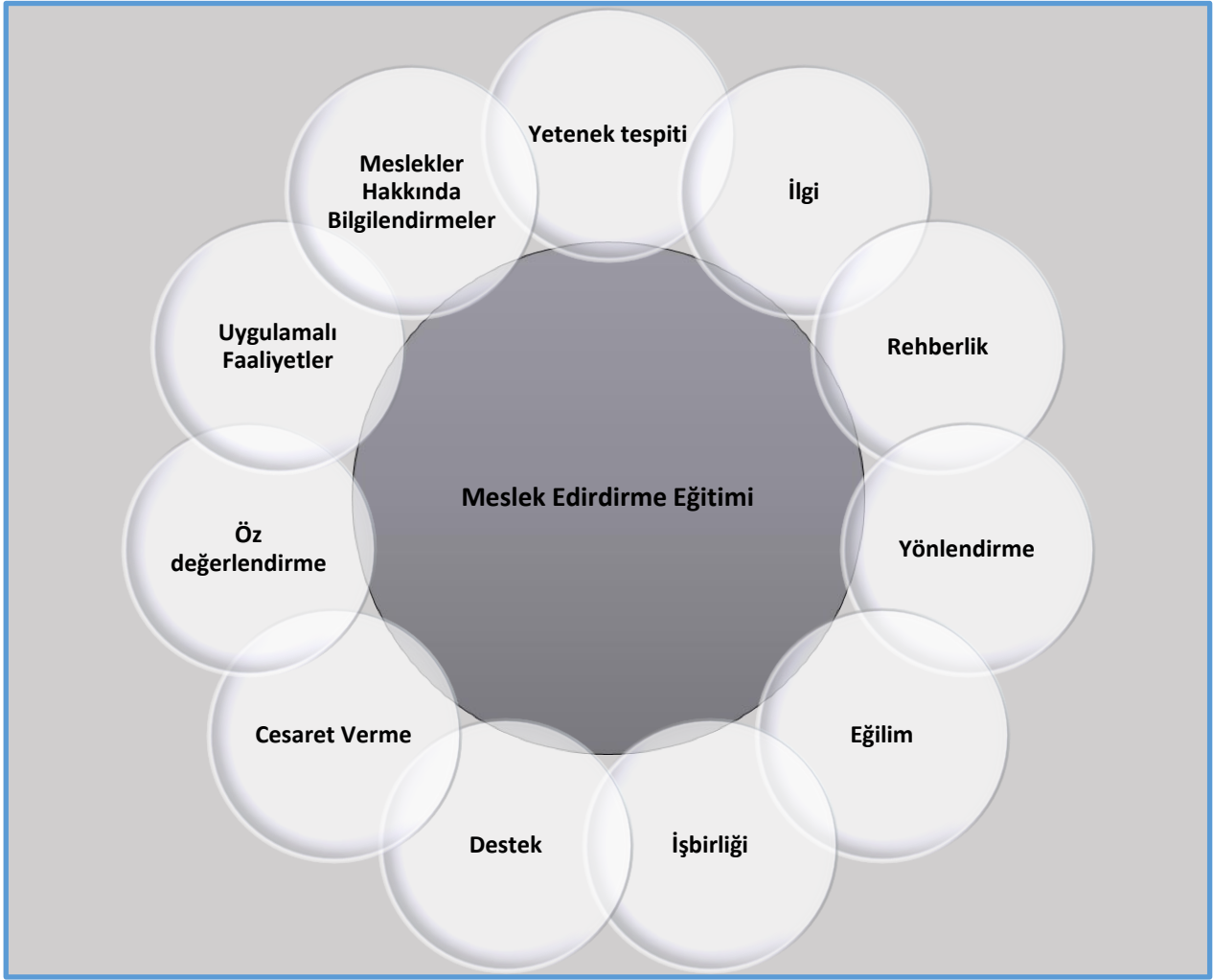
“Görme engelli çocuklara yönelik olarak sosyal etkinlikler yapılmalı. Sosyal etkinlikler çocukların kaynaşmasını sağlar. Ayrıca görme engelli bireyler için sosyal etkinlikler yapmanın yanında aile ile okulun iş birliği önem taşımaktadır. Eğer aile ile okul iş birliği içerisinde çalışırsa başarı elde edilir. Okul-aile iş birliği görme engelli bireylerin topluma uyumu için vazgeçilmez bir konudur. Buna çok dikkat etmeliyiz.” (K8).

“Görme engelli çocukların topluma uyumunda önemli bir nokta gerek okulda gerekse de okul dışındaki fiziki durumlarının iyileştirilmesidir. Görme engelli bir birey bağımsız bir şekilde dışarı çıkması ve topluma karışabilmesi için evinde, apartmanında yolda vs. görme engeli olmasından dolayı herhangi bir engel yaşamamalı, bağımsız hareket etmelidir. Burada en büyük görev belediyelere düşmektedir. Yolların, kaldırımların, sesli trafik ışıkları gibi hizmetlerinde engelli bireyleri göz önünde bulundurmaları ihtiyaçtan ziyade bir zorunluluktur diyebilirim.” (K14)

3.2. İkinci Görüşme Sorusuna İlişkin Bulgular

Araştırmanın “Görme engelli çocukların topluma uyum sürecine ilişkin meslek edindirme eğitimi sürecine ilişkin öğretmenlerin görüşleri nelerdir?” alt problemine ilişkin olarak

öğretmenlerle yapılan görüşmeler neticesinde elde edilen bulgular Şekil 2’de gösterilmiştir.

Şekil 2. Meslek edindirme eğitimi sürecine ilişkin bulgular

Öğretmenler ile yapılan görüşmelerin içerik analizi yöntemi ile çözümlenmesi ile elde edilen bulgular, “Meslek Edindirme Eğitimi” teması altında 11 kod altında toplanmıştır. Analiz sonucu belirlenen kodlar şu şekildedir: “Yetenek Tespiti”, “İlgi”, “Rehberlik”, “Yönlendirme”, “Eğilim”, “İşbirliği”, “Destek”, “Cesaret Verme”, “Öz Değerlendirme”, “Uygulamalı Faaliyetler”, “Meslekler Hakkında Bilgilendirmeler”.

Şekil 2’de araştırmaya katılan öğretmenlerin görme engelli çocukların meslek edindirme eğitimi sürecine ait görüşlerinden elde edilen kodlar yer almaktadır. Aşağıda Tablo 2’de ise araştırmaya katılan öğretmenlerin görme engelli çocukların meslek edindirme eğitimi sürecine ait görüşlerinden elde edilen veriler yer almaktadır.

Tablo 2. Katılımcıların meslek edindirme eğitimi süreci hakkındaki görüşleri

	f	%*
Yetenek Tespiti	20	80
İlgi	16	64

Rehberlik	15	60
Yönlendirme	14	56
Eğilim	13	52
İşbirliği	12	48
Destek	11	44
Cesaret Verme	10	40
Öz Değerlendirme	10	40
Uygulamalı Faaliyetler	9	36
Meslekler Hakkında Bilgilendirmeler	8	32

*Yüzde hesaplaması 25 öğretmen üzerinden hesaplanmıştır.

Araştırmanın “Görme engelli çocukların topluma uyum sürecine ilişkin meslek edindirme eğitimi süreci hakkındaki görüşleriniz nelerdir? Bu hususta neler söyleyebilir misiniz?” görüşme sorusuna araştırmaya katılan öğretmenlerin %80’i yetenek tespiti (f=20), %64’ü ilgi (f=16), %60’ı rehberlik (f=15), %56’sı yönlendirme (f=14), %52’si eğilim (f=13), %48’i işbirliği (f=12), %44’ü destek (f=11), %40’ı cesaret verme (f=10), %40’ı öz değerlendirme (f=10), %36’sı uygulamalı faaliyetler (f=9), %32’si meslekler hakkında bilgilendirmeler (f=8) konularında görüş bildirmişlerdir.

Araştırmanın “Görme engelli çocukların topluma uyum sürecine ilişkin meslek edindirme eğitimi süreci hakkındaki görüşleriniz nelerdir? Bu hususta neler söyleyebilir misiniz?” görüşme sorusuna araştırmaya katılan öğretmenlerin görüşlerini yansıtan bazı doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir.

“Görme engelli bireylere meslek edindirme ile ilgili olarak ilk yapılması gereken bireylerin ilgilerine göre yönlendirilmesidir. Görme engelli bireylere rehberlik yapılarak ilgilerine uygun mesleklere yönlendirilerek meslek edindirmeleri sağlanmalıdır. Mesleği olan bir görme engelli birey çalıştığında insan ilişkileri artarak topluma uyumu artar. Özetle rehberlik ve ilgiye göre yönlendirmeyi söyleyebilirim.” (K6).

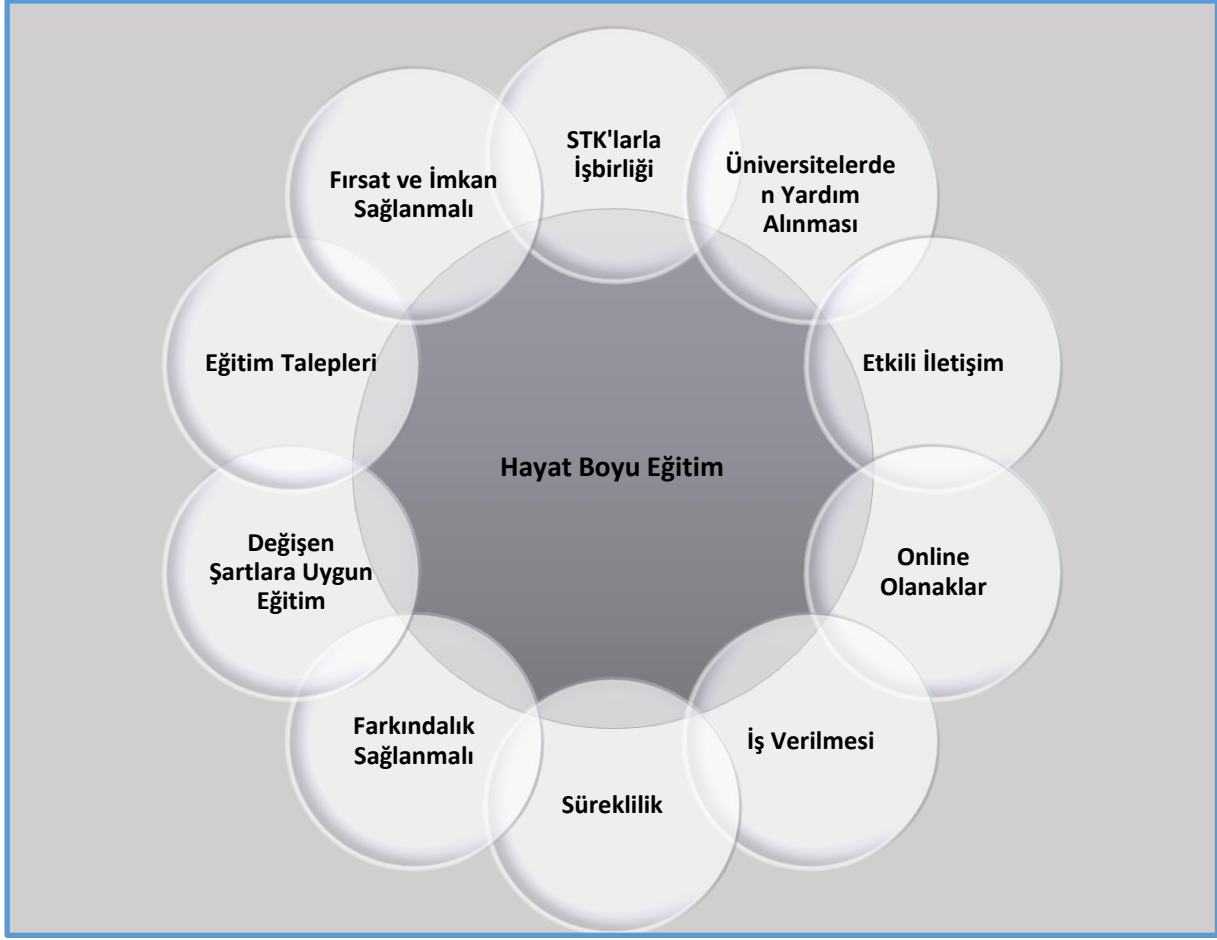
“Görme engelli bireyler meslek edindirme konusunda cesaretlendirilmelidir. İlgilerine göre bir meslek yapabileceklerine inanmaları sağlanmalıdır. Burada önemli olan nokta bireylerin eğilimlerinin hangi mesleğe dönük olduğunu belirleyerek aile ile işbirliği halinde meslek edinmeleri sağlanmalıdır. Evden çıkan topluma karışan bir birey insanlarla iletişim ve etkileşimi artarak toplumla bütünleşir.” (K11).

“Görme engelli bireylere meslek edindirmeden önce meslek hakkında bilgilendirilmeleri gereklidir. Her türlü işi yapamayacaklarını bilmeleri gereklidir. Uygulamalı faaliyetler yapılarak mesleklerin kendilerine uygun olup olmadığını görme engelli bireylere öğretilmesi gereklidir. Ayrıca görme engelli bireylerin öz değerlendirme yapmaları sağlanmalıdır. Öz değerlendirmesini iyi yapan bir görme engelli birey, hakkında bilgi sahibi olduğu mesleklerden kendisine uygun olanı daha kolay seçebilir. Bu durum topluma uyumu kolaylaştırır.” (K17).

3.3. Üçüncü Görüşme Sorusuna İlişkin Bulgular

Araştırmanın “Görme engelli çocukların topluma uyum sürecine ilişkin hayati boyu eğitim sürecine ilişkin öğretmenlerin görüşleri nelerdir?” alt problemine ilişkin olarak öğretmenlerle yapılan görüşmeler neticesinde elde edilen bulgular Şekil 3’te gösterilmiştir.

Şekil 3. Hayat boyu eğitim sürecine ilişkin bulgular

Öğretmenler ile yapılan görüşmelerin içerik analizi yöntemi ile çözümlenmesi ile elde edilen bulgular, “Hayat Boyu Eğitim” teması altında 10 kod altında toplanmıştır. Analiz sonucu belirlenen kodlar şu şekildedir: “STK’larla İşbirliği”, “Üniversitelerden Yardım Alınması”, “Etkili İletişim”, “Online Olanaklar”, “İş Verilmesi”, “Süreklilik”, “Farkındalık Sağlanmalı”, “Değişen Şartlara Uygun Eğitim”, “Eğitim Talepleri”, “Fırsat ve İmkân Sağlanmalı”.

Şekil 3’te araştırmaya katılan öğretmenlerin görme engelli çocukların hayati boyu eğitimi sürecine ait görüşlerinden elde edilen kodlar yer almaktadır. Aşağıda Tablo 3’te ise araştırmaya katılan öğretmenlerin görme engelli çocukların hayati boyu eğitimi sürecine ait görüşlerinden elde edilen veriler yer almaktadır.

Tablo 3. Katılımcıların hayati boyu eğitim süreci hakkındaki görüşleri

	f	%*
STK.’larla İşbirliği	16	64
Üniversitelerden Yardım Alınması	15	60

Etkili İletişim	14	56
Online Olanaklar	13	52
İş Verilmesi	12	48
Süreklilik	11	44
Farkındalık Sağlamalı	10	40
Değişen Şartlara Uygun Eğitim	10	40
Eğitim Talepleri	10	40
Fırsat ve İmkân Sağlanmalı	9	36

*Yüzde hesaplaması 25 öğretmen üzerinden hesaplanmıştır.

Araştırmanın “Görme engelli çocukların topluma uyum sürecine ilişkin hayat boyu eğitim süreci hakkındaki görüşleriniz nelerdir? Bu hususta neler söyleyebilir misiniz? Bu hususta neler söyleyebilir misiniz?” görüşme sorusuna araştırmaya katılan öğretmenlerin %64’ü STK.’larla işbirliği (f=16), %60’ı Üniversitelerden Yardım Alınması (f=15), %56’sı etkili iletişim (f=14), %52’si online olanaklar (f=13), %48’i iş verilmesi (f=12), %44’ü süreklilik (f=11), %40’ı farkındalık sağlamalı (f=10), %40’ı değişen şartlara uygun eğitim (f=10), %40’ı eğitim talepleri (f=10), %36’sı fırsat ve imkân sağlanmalı (f=9) konularında görüş bildirmişlerdir.

Araştırmanın “Görme engelli çocukların topluma uyum sürecine ilişkin hayat boyu eğitim süreci hakkındaki görüşleriniz nelerdir? Bu hususta neler söyleyebilir misiniz? Bu hususta neler söyleyebilir misiniz?” görüşme sorusuna araştırmaya katılan öğretmenlerin görüşlerini yansıtan bazı doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir.

“Görme engelli bireylerin hayat boyu eğitim süreci ile birlikte topluma uyumlarının sağlanmasında online olanaklardan yararlandırılması sağlanmalıdır. Bireylerin eğitim talepleri karşılanarak hayat boyu eğitim kapsamında fırsat ve imkânları artırılarak topluma uyum süreci sağlanmalıdır.” (K3).

“Görme engelli bireylere hayat boyu eğitim sürecinin üniversitelerle ve STK’lar işbirliği halinde yürütülmesi bu bireylerin topluma uyum sürecinde yaşadıkları veya yaşayacakları birçok sorunu giderebilir. Çünkü süreklilik taşıyan bir eğitim süreci bireylerde olumlu değişimler sağlar. Olumlu değişimlerde topluma ve bireylere pozitif davranışlar olarak yansır.” (K10).

“Görme engelli bireylere hayat boyu eğitim sürecinde eğitimin sürekliliği yani hayat boyu eğitim ile ilgili farkındalıklarını sağlamak gereklidir. Farkındalığı gelişmiş bir birey eğitim almaya istekli olur. Ayrıca verilecek eğitimin değişen hayat şartlarına uyumlu olması da gereklidir. Örneğin teknoloji ile alakalı eğitimler verilmesi gereklidir. Çünkü değişen hayat şartları yaşamın her alanına teknolojiyi yerleştirmiş ve bu teknoloji işlerimizi kolaylaştırmıştır. Bu durum görme engelli bireyler için daha da önemli bir hal almaktadır. Teknolojiyi iyi kullanan görme engelli bir birey toplumla dışarı çıkmadan bile bütünleşebilir, uyum sağlayabilir. Bazı toplumsal eksikliklerini aldığı eğitimlerle giderebilir. Tabi burada önemli olan hayat boyu eğitimin sağlanması, sürekli bir eğitim ortamı için etkili iletişimin önemi büyüktür. Görme engelli bireylerle görüşülerek hayat boyu eğitimin önemli anlatılmalıdır.” (K23).

4. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmaya 2021-2022 eğitim-öğretim yılında görme engelli bireylere eğitim veren okullarda görev yapan 25 öğretmenle yapılan görüşmeler neticesinde elde edilen bulgular doğrultusunda bir takım sonuçlara ulaşılmıştır.

Araştırmanın “Görme engelli çocukların topluma uyum sürecine ilişkin okul içi planlama ve uygulama sürecine ilişkin öğretmenlerin görüşleri nelerdir?” alt problemine ilişkin olarak öğretmenlerle yapılan görüşmeler neticesinde şu sonuçlara ulaşılmıştır.

- Öğretmenler ile yapılan görüşmeler sonucunda okul içi planlama ve uygulama sürecinde eğitim paydaşlarının pozitif bir bakış açısına sahip olmaları ve ailelerle işbirliği içerisinde olmaları görme engelli bireylerin topluma uyum sürecine katkı vereceğine vurgu yaptıkları tespit edilmiştir.
- Öğretmenler ile yapılan görüşmeler sonucunda okul içi planlama ve uygulama sürecinde öz güven verici eğitim faaliyetlerinin verilmesi görme engelli bireylerin topluma uyum sürecine katkı vereceğine vurgu yaptıkları tespit edilmiştir.
- Öğretmenler ile yapılan görüşmeler sonucunda okul içi planlama ve uygulama sürecinde çeşitli sosyal etkinliklerle ve kaynaştırma eğitimi faaliyetleri ile görme engelli bireylerin topluma uyum sürecinin hızlanacağı belirlenmiştir.
- Öğretmenler ile yapılan görüşmeler sonucunda okul içi planlama ve uygulama sürecinde etkileşimin yükseltilmesi, zengin öğrenme çevresinin oluşturulmasının, fiziki durumun iyileştirilmesinin görme engelli bireylerin topluma uyum sürecine katkı vereceği saptanmıştır.
- Öğretmenler ile yapılan görüşmeler sonucunda okul içi planlama ve uygulama sürecinde bilgilendirici çalışmalar yapılarak, teori ve uygulamanın birlikte yapılarak, öğrencilere temel yaşam becerilerinin kazandırılmasının görme engelli bireylerin topluma uyum sürecini geliştireceği sonucuna varılmıştır.

Küçük ve Arıkan (2006) yaptıkları çalışmada engelli çocukların sosyal etkinliklere katılımının sağlanması için ailelerin bilgilendirilmesinin önemli olduğuna vurgu yapmışlardır. Engelli çocukların diğer insanlarla karşılıklı ilişkiler kurmalarına kendi kendilerine yeterli duruma gelmelerine ve toplum ile bütünleşmelerini sağlamak üzere ihtiyaç duyulan bilgilerin ve becerilerin kazandırılmasına okullarda uygulanan sosyal etkinliklerin önemli bir yeri bulunmaktadır (Düzgün 1999; Yavuzer, 1999).

Namlı ve Suveren (2019) tarafından yapılan araştırmada, engelli öğrencilerin uyumları ve beklentilerinin tespiti amaçlanmıştır. Araştırmada katılımcıların özellikle fiziksel yapıların engelli bireylere göre tasarlanması gerektiğine vurgu yaptıkları belirlenmiştir. Ayrıca araştırmada teorik çalışmalardan ziyade uygulama gerektiren çalışmalar yapılmasına değinilerek yapılan araştırmanın sonuçları ile örtüşen veriler elde etmişlerdir.

Küçük ve Arıkan (2006) yaptıkları çalışmada engelli çocukların topluma uyum sorunlarına yardım edecek uzman kişilerin çalışması için yetkililerden yardım istenmesi gerektiğine vurdu yapmışlardır. Bu bağlamda okullarda engelli bireyler ile ilgilenecek kişilerin alan uzmanı olması bu çocukların topluma uyum sürecine katkı vereceği söylenebilir.

Her çocukta olduğu gibi engelli çocuklarında başkaları tarafından beğenilme, akran grupları içinde olma sosyal etkinliklere katılma arzusu vardır. Çocuğun özürü nedeniyle bu ihtiyacın karşılanamaması onun insanlardan kaçmasına, kendi kabuğuna çekilmesine sebebiyet vermektedir (Kuruç, 1989; Metin, 1996; Özen, 1996; Düzgün, 1999). Bu durumda öğretmen ve ailelerin işbirliği içerisinde bu durumu minimize etmeleri çocukların topluma uyum sürecine katkı verecektir.

Araştırmanın “Görme engelli çocukların topluma uyum sürecine ilişkin hayat boyu eğitim sürecine ilişkin öğretmenlerin görüşleri nelerdir?” alt problemine ilişkin olarak öğretmenlerle yapılan görüşmeler neticesinde şu sonuçlara ulaşılmıştır.

- Öğretmenler ile yapılan görüşmeler sonucunda hayat boyu eğitimi sürecinde STK.'larla işbirliği ve üniversitelerden yardım alınması gerektiğine vurgu yapıldığı belirlenmiştir.
- Öğretmenler ile yapılan görüşmeler sonucunda hayat boyu eğitimi sürecinde etkili bir iletişim sağlanarak bu konuda farkındalık oluşturularak sürekli bir eğitim olanağından yararlandırılması gerektiğine değinilmiştir. Bu eğitimler sürecinde online eğitim olanakları güçlendirilmelidir. Uzman kişilerden yardım alınması gerektiğine vurgu yapılmıştır.
- Öğretmenler ile yapılan görüşmeler sonucunda hayat boyu eğitimi sürecinde görme engelli bireylere iş verilerek, değişen şartlara uygun eğitim verilmesi gerektiğine vurgu yapılmıştır. Ayrıca hayat boyu eğitim sürecinde eğitim talepleri karşılanarak fırsat ve imkân sağlanarak topluma uyum süreci hızlandırılmalıdır.

Öğretmenlerin görme engelli çocukların eğitiminde okul içi planlama ve uygulama, meslek edindirme eğitimi ve Hayat boyu öğrenme sürecinde daha çok işbirliğine ve STK, Üniversiteler ve Özel kuruluşlardan yardım alınması gerekliliği sonuçlarına dayalı olarak söylenebilir.

Araştırmada, görme engelli çocukların topluma uyum sürecinde başarılı olmanın en baş temalarının yanı sıra görünürlüğünün etkileyici olması için okullar tarafından çeşitli başarılar elde etmiş çocuklara belgeler verilmeli, iş hayatına atıldıkları zaman iletişimin kesilmemesi ve örnek oldukları her ortamda anlatılmalıdır. Sonuç olarak değerlendirildiğinde STK ve üniversitelerle, kamu kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapılması konularında yoğunlaşmıştır.

Ünlü (1987) yaptığı çalışmada engelli çocukları olan aileler ile yaptıkları çalışmada çocukların ilgi alanları incelenmiş; çocukların resim işlerine, oyun oynama ve televizyon seyretme ile zaman geçirdiklerini belirlemiştir. Bu durum engelli çocukların ilgileri doğrultusunda yönlendirmeleri ile desteklenirse daha mutlu bireyler olarak yetişmeleri sağlanarak topluma uyum sorunları asgari düzeye düşürülebilir.

Araştırmanın “Görme engelli çocukların topluma uyum sürecine ilişkin meslek edindirme eğitimi sürecine ilişkin öğretmenlerin görüşleri nelerdir?” alt problemine ilişkin olarak öğretmenlerle yapılan görüşmeler neticesinde şu sonuçlara ulaşılmıştır.

- Öğretmenler ile yapılan görüşmeler sonucunda meslek edindirme eğitimi sürecinde öncelikli olarak öğrencilerin ilgilerinin ve eğilimlerinin belirlenerek, yetenek tespitinin yapılması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Devamında belirlenen yetenekler doğrultusunda yönlendirme faaliyetleri yapılarak iyi bir rehberlik yapılması gerektiğine vurgu yapılmıştır.
- Öğretmenler ile yapılan görüşmeler sonucunda meslek edindirme eğitimi sürecinde işbirliği içerisinde olunması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu öğrencilere destek verildiğinde ve cesaretleri arttırıldığında başarılı olabileceklerine yönelik sonuçlar araştırmada elde edilen sonuçlar arasındadır.
- Öğretmenler ile yapılan görüşmeler sonucunda meslek edindirme eğitimi sürecinde öğrencilerin öz değerlendirme yapmalarına fırsat verilmesi gerektiğinden bahsedilmiştir. Öz değerlendirmesini yapan bireylere uygulamalı faaliyetleri istedikleri meslekleri görme ve uygulama olanaklarının sağlanması, meslek tercihlerinde karar vermelerine katkı vereceği sonucuna ulaşılmıştır.

Gökbay, Ergen ve Özdemir (2011) tarafından yapılan araştırmada engellilerin eğitim ve istihdamına yönelik olarak; engelli ihtiyaçları, istekleri ve yetkinliklerine dayalı yapılması gerekenlere vurgu yapılmıştır. Gerek yapılan araştırma gerekse de ilgili araştırma engelli bireylerin topluma uyum sürecinde bir işte istihdam edilmelerinin topluma uyum süreçlerine katkı vereceği şeklinde değerlendirilebilir.

Arslan ve Altıntaş (2014) tarafından yapılan araştırmada engelli bireylerin toplumsal hayat entegrasyonu konusunda önemli bir yere sahip olduğu düşünülen iş hayatına katılım düzeylerinin istenilen seviyede olmadığı belirlenmiştir. Bu durum, engelli bireylerin toplumsal hayata uyum konusunda sorunların devam ettiğini göstermektedir. Ayrıca bu durum engelli bireylerin topluma

uyum sürecini zorlaştırdığı söylenebilir. Engelli bireylerin iş hayatına katılımını sağlamak için uzmanlardan oluşan bir ekibin iş hayatına katılım sürecinde yaşanan sorunların çözümü konusunda faaliyet göstererek engelli bireyler adına avantajlı durumlar oluşturulabilir. Uzman kişiler tarafından engellilerin sorunlarının çözümüne yönelik davranışlar, engelli bireyler hakkında farkındalık oluşturma gibi toplumsal bir rolü yerine getirirken diğer taraftan bir engelli bireyin daha çok iş hayatına atılmasına katkı sunacağına araştırma sürecinde vurgu yapılmıştır.

Yapılan çalışmanın sonuçları doğrultusunda araştırmacı ve uygulayıcılar için şu öneriler geliştirilmiştir:

- Okul yöneticileri ve öğretmenlerin görme engelli öğrencilere toplum içinde bir yerleri olduğunu sürekli anlatmaları, her konuda başarılı olabilecekleri öz güvenini bu öğrencilere aşılama gereklidir.
- Okul yöneticileri ve öğretmenlerin görme engelli çocuklara iş hayatında çeşitlilik sağlanması konusunda öncülük etmeleri gerekmektedir. Onlara iyi birer rehber olmaları bu öğrencilerin topluma uyum sürecini hızlandıracaktır.
- Okul yöneticileri ve öğretmenlerin, görme engelli çocuklara topluma uyum sürecine daha fazla katkı sunabilmeleri için, alanda uzman kişilerden nitelikli hizmet içi eğitimler almaları gereklidir.
- Okul yöneticileri ve öğretmenlerin görme engelli bireylerin topluma uyumu için çeşitli sosyal etkinlikler düzenleyerek toplumla bütünleşmelerine katkı sağlayabilirler.
- Yapılan araştırma nitel araştırma yöntemi gerçekleştirilmiştir. Daha farklı sonuçlar elde edebilmek, daha geniş örneklem grubuna ulaşabilmek için nicel araştırma yöntemleri ile benzer araştırmalar yapılabilir.
- Yapılan araştırmada görme engelli çocukların topluma uyum sürecine ilişkin olarak öğretmenlerin görüşleri alınmıştır. Görme engelli çocukların ailelerinin de araştırma süreçlerine dâhil edilerek görme engelli çocukların topluma uyum sürecinde ilişkin kapsamlı veriler elde edilebilir.

KAYNAKÇA

- Altı Nokta. (1950). 4 Şubat 2018 tarihinde 6 Nokta Körler Derneği web sitesinden erişildi: <http://www.6nokta.tr/>
- Arslan, H., & Altıntaş, G. (2014). Engellilerin çalışma yaşamına katılımını arttırarak toplumla kaynaşmalarını sağlamayı hedefleyen bir model önerisi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 165-186.
- Ataman, A. (2003). Özel gereksinimli çocuklar ve özel eğitime giriş. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Commission. (1995). Green Paper on Innovation, December.
- Coştu, Y. (2013). *Toplumsallaşma sürecinde din*. (N.Akyüz ve İ.Çapcıoğlu, Ed.), *Din Sosyolojisi El Kitabı*. Ankara: Grafiken Yayınları.
- Çakır, H. (2011). Mobil öğrenmeye ilişkin bir yazılım geliştirme ve değerlendirme. Çukurova Üniversitesi. Eğitim Fakültesi Dergisi, 2, 1-9.
- Çelik, N. (2016). Yenilikçilik Konusunda Yapılan Doktora Tezleri İçerik Analizi Yöntemiyle Değerlendirilmesi. *Uluslararası Ekonomi ve Yenilik Dergisi*, 2, 29-42.
- Çentik, G. (2009). Görme engellilere braille alfabesini öğretmek için bilgisayar destekli yeni bir eğitim setinin tasarımı ve uygulanması. Yüksek lisans tezi, Trakya Üniversitesi, Edirne.

- Düzgün, Ş. (1999). *İnsanda Gelişim ve Öğrenme*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Ofset.
- Freeman. C. (1974). *The Economics of Industrial Innovation*. London:
- Gökbay, İ. Z., Ergen, A., & Özdemir, N. (2011). Engelli bireylerin istihdamına yönelik bir vaka çalışması: Engelsiz eğitim. *Öneri Dergisi*, 9(36), 1-8.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2003). *Benlik, aile ve insan gelişimi* (3.Baskı). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Kara, C. (2011). Gören, Az Gören ve Görme Engelli Çocuklar İçin (Bakabilen ve Dokunabilen İllüstrasyonlu) Kitap Önerisi. Sanatta Yeterlik Eser Metni, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul.
- Karayıldız, B. (2014). Yeni sosyalleşme sürecinde online topluluklar: Niğde Örneği. *21.yüzyılda Eğitim ve Toplum*, 3(9), 43-61.
- Kuruç, G. (1989). Bazı kişisel sosyo ekonomik ve kültürel değişkenlerin uyum alanları ve uyum yöntemlerine etkisi. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Küçük, Y. ve Arıkan, D. (2006). İşitme engelli çocukların topluma uyum sorunlarının incelenmesi. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 9(4), 22-30.
- Meb. (2015). Özel Eğitim Hizmetleri Tanıtım ve Yönetmeliği El Kitabı. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Metin, N. (1996). Entegrasyon uygulamalarında karşılaşılan sorunlar. Özürlü Kent ve Çevre Kongresi, Özürlüler ve Eğitim Sorunları Paneli.
- Namlı, S., & Suveren, S. (2019). Üniversitelerin beden eğitimi ve spor bölümlerinde okuyan engelli öğrencilerin uyum düzeyleri ve beklentileri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 20(3), 445-470.
- Özen, Y. (1996). İşitme engelli çocukların ailelerinin sosyo-ekonomik yapılarına bağlı olarak çocuklarına gösterdikleri ilgi ile çocukların topluma uyum sorunları ve rehberliğin önemi. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Penguin Modern Economic Texts. Giyilebilir Teknoloji. (2013). tarihinde Giyilebilir Teknoloji web sitesinden erişildi: <http://www.giyilebilir.teknolojim.com.tr/> (6 Temmuz 2018)
- Sarıtaş, T. (2013). Eğitimdeki Yenilikçi Teknolojiler: Bulut Teknolojisi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 3(23), 1-10
- Tortop, H. S. (2018). Üstün Zekalılar Eğitiminde Farklılaştırılmış Öğretim Müfredat Farklılaştırma Modelleri. İstanbul: Genç Bilge Yayıncılık.
- Uşun, S. (2000). *Dünyada ve Türkiye’de Bilgisayar Destekli Öğretim*. Ankara: Pegem A. Yayıncılık.
- Ünlü, S. (1987). İşitme engelli çocukları olan ailelerin uzaktan öğretim ile eğitilmesi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık öğretim Fakültesi Yayınları, Eskişehir.
- World Health Organization. (2011). *World Health Statistics 2011*. Geneva, Switzerland. YGA (2018). 5 Temmuz 2018 tarihinde YGA Liderlik.
- Yavuzer, H. (1999). *Çocuk Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.